

YUNANİSTAN - TÜRKİYE SINIRINDA YAŞANAN MÜLTECİ DRAMI GÖZLEM RAPORU

MAZLÜMDER
İstanbul Şubesi

2020

**YUNANİSTAN
TÜRKİYE SINIRINDA
YAŞANAN MÜLTECİ
DRAMİ
GÖZLEM RAPORU**

İnsan Hakları ve Mazlumlar İçin Dayanışma Derneği

Molla Gürani Mah. Şehit Pilot Mahmut Nedim Sk. No: 5 Kat: 4 Fatih / İSTANBUL
(Aksaray Metro Durağı B Kapısı Karşısı)

www.mazlumder.org | mazlumder@gmail.com

+90 (0212) 526 24 40 | Faks: +90 (0212) 526 24 41

Rapora Katkı Sunanlar:

Ali ÖNER, **Ercan AVLİ**, Hüseyin SEVİM, **Nuri YILMAZ**, Av. Yasin DIVRAK

Tüm hakları saklıdır. İnsan Hakları ve Mazlumlar İçin Dayanışma Derneği (MAZLUMDER)'nin izni olmadan, kaynak göstermek şartıyla alıntı yapılabilir.

Bu rapor MAZLUMDER ilkeleri gereği, devlet veya devlet dışı kişilerden, kurumsal yahut şahsi hiçbir maddi fon veya finans kullanılmaksızın, MAZLUMDER üye ve gönüllülerinin maddi-manevi emek ve katkılarıyla hazırlanmıştır.

İçindekiler

GİRİŞ	2
Türkiye-Yunanistan Sınır Coğrafyası.....	4
Sınır Kapılarının Durumu	5
Mülteci Profilleri.....	8
Türkiye'nin Mülteci Hareketindeki Rolü.....	9
Gözlemlenen Geçiş Hareketleri.....	10
İnsani Yardımlar.....	12
Geri Dönüşe Dair Sorunlar.....	14
Tespit Edilen Hak İhlalleri.....	15
DEĞERLENDİRME VE SONUÇ.....	19

28 Şubat 2020 tarihinde Suriye’de bulunan Türk Silahlı Kuvvetleri gözlem noktasına yapılan saldırı ardından, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan başkanlığında güvenlik zirvesi toplanmıştır. Alınan karar sonucu Avrupa Birliği ile yapılan Geri Kabul Anlaşması’nın askıya alındığı, Avrupa’ya geçmek isteyen mültecilerin geçişlerine engel olunmayacağı son dakika bilgisi olarak kamuoyuna duyurulmuştur.

Bu kararın duyurulmasını müteakip gece yarısından başlamak üzere Türkiye Yunanistan sınır bölgesine doğru ciddi mülteci hareketi gözlemlenmiş, devam eden günlerde basına yansıyan verilere göre 200.000 civarında mülteci Avrupa’ya geçmek amacıyla sınır kapılarına toplanmıştır.

Mültecilerin ağırlıklı olarak Türkiye ve Yunanistan arasındaki İpsala ve Pazarkule sınır kapılarından geçiş yapmaya çalıştıkları ve her iki kapıda da on binlerce mültecinin toplandığı bilgisi kamuoyuna yansımıştır. Ancak bundan daha büyük bir rakamın ise Türkiye ve Yunanistan sınırını oluşturan Meriç Nehri üzerinden kaçak yollarla Yunanistan’a geçtikleri bildirilmiştir.

Mülteci hareketi sonrası Yunanistan makamlarınca yapılan açıklamada “*Her ne pahasına olursa olsun mültecilerin ülkelerine girişlerinin engelleneceği*” söylenmiştir. Bu açıklamaya paralel olarak sınır kapılarından geçmek isteyen mültecilere plastik mermi ve göz yaşartıcı kapsüller ile müdahale edildiği, zaman zaman ise gerçek mermiler ile mültecilere ateş açıldığı, Meriç Nehri üzerinden kaçak yollarla ülkelerine giren mültecilere ise işkence ve kötü muamele edilerek tekrar Türkiye tarafına gönderildiği bilgisine ulaşılmıştır.

Tüm dünyanın gözleri önünde yaşanan bu insanlık dramı karşısında yaşanan hak ihlallerini yerinde gözlemlemek ve kamuoyuna duyurmak amacıyla MAZLUMDER İstanbul Şubesi Başkanı Ali Öner başkanlığında yönetim kurulu üyeleri Av. Yasin

DIVRAK, Hüseyin SEVİM, Nuri YILMAZ ve Ercan AVLİ'den oluşan heyetimiz 03 Mart 2020 tarihinde Edirne İli'ne doğru yola çıkmıştır.

Heyetimizce 03-04 Mart 2020 tarihleri arasında Türkiye-Yunanistan kara sınırı bölgesinde ve sınır kapılarında yapılan inceleme ve gözlemler sonucu ulaşılan bilgiler ve gözlemlenen hak ihlallerine raporumuzda yer verilmiştir.

Heyetimizin gözlem ve incelemeleri yanında ilk günden itibaren bölgede faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarının temsilcileri ve gönüllülerle görüşülmüş, yerel halktan bilgiler alınmış ve en önemlisi de Yunanistan'a geçmek amacıyla bölgede bulunan mülteciler ile birebir görüşmeler yapılarak raporumuz oluşturulmuştur.

Türkiye-Yunanistan Sınır Coğrafyası

Türkiye-Yunanistan sınırı 212 km kilometre olup Türkiye'nin en uzun yedinci sınırırır. Lozan Antlaşması ile günümüze kadar gelmiş kara sınırırır. İki ülkenin kara sınırları Meriç Irmağı'nın ağız kısmından başlar. Irmak yatağını izleyen sınır, Türkiye-Yunanistan ve Bulgaristan sınırlarının kesişme noktasında, Kapıkule Sınır Kapısı'nın hemen yakınında son bulur. İpsala ve Pazarkule (Karaağaç) Sınır Kapıları, sınır boyunda iki ülke arasında yer alan diğer gümrük kapıları ve geçiş güzergâhlarıdır.¹

Heyetimizde 03-04 Mart tarihlerinde yapılan gözlemlerde, her iki ülkenin kara sınırını Meriç Nehrinin oluşturduğu, nehir genişliğinin 50 – 60 metre civarında olduğu, bu genişliğin yer yer 30 - 40 metreye kadar düştüğü gözlemlenmiştir.

Heyetimiz bölgede bulunduğu sürede mülteci hareketlerini gözlemlemek ve hak ihlallerini tespit etmek amacıyla Türkiye-Yunanistan kara sınırı hattı boyunca sınırın sıfır noktası olarak tabir edilen ve normal zamanda sivil girişlere kapalı askeri yasak bölge kapsamında olan hat boyunca ilerlemiştir.

Sınırın Türkiye tarafında sınır güvenliğini sağlamak amacıyla sınır karakollarının bulunduğu, nehrin karşı yakasında ise özellikle Türk sınır köylerinin bulunduğu alanlarda Yunanistan gözlem kulelerinin olduğu görülmüştür.

Sınırdaki mülteci geçiş hareketliliği nedeniyle geçiş yapılan ve yapılabileceği düşünülen alanlarda ise Yunanistan zırhlı araçları ve askerlerinin nöbet tuttıkları gözlemlenmiştir. Nehir üzerinde sık sık mültecilerin geçişlerde kullandıkları patlak botlara rastlanmıştır. Sınır hattı boyunca Yunanistan tarafından belli aralıklarla taciz ateşlerinin açıldığı ve yer yer silah seslerinin duyulduğu gözlemlenmiştir.

¹ https://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrkiye-Yunanistan_s%C4%B1n%C4%B1r%C4%B1

Sınır Kapılarının Durumu

Türkiye Yunanistan arasında kara yolu ile geçişlerin sağlandığı İpsala ve Pazarkule sınır kapıları bulunmaktadır. Alınan bilgilere göre yasal yollarla Avrupa'ya geçmek isteyen mültecilerin bu iki sınır kapısında toplandığı, Yunanistan devletinin bu sınır kapılarını zırhlı araçlarla ve tomalarla kapattığı ve geçişlere müsaade etmediği tarafımıza iletilmiştir.

Heyetimiz 3 Mart 2020 tarihinde Edirne İli üzerinden akşam saatlerinde Pazarkule sınır kapısına ulaştığında kapıya yaklaşık 1 km mesafede jandarmanın güvenlik noktası oluşturduğu, mülteciler dışında insani yardım görevlileri dâhil kimsenin sınıra geçişine müsaade etmediği, yalnızca resmi görevliler ve valilikçe izin verilen kişilerin geçişine müsaade edildiği görülmüştür.

Resmi makamlarla yapılan görüşmede önceki günlerde böyle bir kısıtlamanın olmadığı, valilik tarafından sonradan böyle bir karar alındığı söylenmiştir. Aynı bilgi bölgede faaliyet gösteren gönüllüler ve yardım kuruluşlarının temsilcilerinden de teyit edilmiştir. Ayrıca sivil toplum kuruluşları temsilcileri ile yapılan görüşmede Edirne Valisi başkanlığında toplanan ve sivil toplum kuruluşlarının temsilcilerinin de katıldığı 3 Mart 2020 tarihli koordinasyon toplantısında yardım faaliyetlerinin tek bir elden organize edilmesi kararı alındığı ve yardım faaliyetlerinin AFAD tarafından yürütülmesinin kararlaştırıldığı bilgisine ulaşılmıştır.

3 Mart akşamı yapılan gözlemlerde mültecilerin yerleşim yerlerinden ve tarlalardan yürüyerek sınır kapısına doğru geldiği, bazı mültecilerin kontrol noktasından geçerek sınır kapısına doğru ilerlediği bazılarının ise sınıra yakın bölgede arazi ve tarlalarda konaklamayı tercih ettiği, ayrıca bazı mültecilerin araçlarla topluca sınır kapısına geldikleri görülmüştür. Özellikle kontrol noktası dışında geceyi geçirmeyi tercih eden mültecilere gönüllü yardım kuruluşları tarafından yiyecek ve ihtiyaç malzemelerinin dağıtıldığı, kontrol noktasından sınır hattına geçen bazı mültecilerin de dışarı çıkarak yiyecek ve ihtiyaç malzemeleri alarak tekrar döndükleri görülmüştür.

04 Mart 2020 öğlen saatlerinde heyetimizin Edirne İl merkezinde bulunduğu sırada Edirne Valiliği tarafından Yunanistan askerlerince Pazarkule sınır kapısında bulunan mültecilerin üzerine gerçek mermilerle ateş açıldığı, ölü ve yaralıların olduğunun açıklanması üzerine tekrar sınır kapısına doğru hareket edilmiştir. Sınır kapısına ulaşıldığında bir ambulans trafiğinin olduğu, Yunanistan tarafından silah seslerinin geldiği duyulmuştur. Ayrıca bir önceki günün aksine mültecilerin de kontrol noktasının ötesine geçişlerine müsaade edilmediği, bir kısım mültecilerin askeri barikatları aşarak sınır bölgesine geçmek amacıyla tarlalara doğru hareketlendiği, Türk askerlerinin bunlara engel olmaya çalıştığı görülmüştür.

Güvenliği sağlamakla görevli askeri yetkililer ile görüşüldüğünde *“İçeride ciddi insan hakları ihlallerinin yaşandığı, Yunanistan tarafının askeri tatbikat gerekçesi ile mültecilerin üzerine ateş ettiği, normalde belirli bir açı ile atılması gereken gaz fişeklerinin doğrudan mültecilerin yüz bölgeleri hedef alınarak atıldığı, bu yüzden ciddi yaralanma ve hatta görme kayıplarının dahi yaşandığı”* tarafımıza iletilmiştir. Aynı dakikalarda yaşanan ambulans trafiği ve duyulan silah seslerinin bu bilgiyi teyit eder mahiyette olduğu gözlemlenmiştir.

Pazarkule sınır kapısında ciddi insan hakları ihlallerinin yaşandığının tespiti üzerine Edirne Valiliğinden talep edilen geçiş izni ve gözlem talebimiz yenilenmiş alınan özel izin ile 4 Mart 2020 tarihinde akşam 18:00 civarında kontrol noktasından geçilerek mültecilerin bulunduğu Pazarkule sınır kapısına geçilmiştir.

Sınır kapısına varıldığında Türk askerleri tarafından içerdeki güvenliği ve nizamı sağlamak için bazı tedbirlerin alındığı, herhangi bir sağlık sorunu ve yaralanma durumunda müdahale için ambulans ve sağlık personelinin bekletildiği, Göç İdaresinden çok sayıda görevlinin bulunduğu, AFAD tarafından yiyecek dağıtımının yapıldığı, içeride portatif tuvaletlerin kurulu olduğu ve plastik borularla farklı noktalara sürekli su imkanı sağlandığı görülmüştür.

Mültecilerin bulunduğu alana gelindiğinde ise 10.000 civarında mültecinin geçiş amacıyla burada beklemekte olduğu, bu kişilerin etraftan toplayabildikleri odun ve ağaçlarla barakalar kurdukları, ısınma ve barınma ihtiyaçlarını kendi imkânları ile sağlamaya çalıştıkları, özellikle barınma ihtiyaçlarının giderilmesi hususunda herhangi bir destek ve yardımın olmadığı heyetimizce gözlemlenmiştir.

Ayrıca yemek saatine yakın bir vakitte alanda olan heyetimiz, AFAD tarafından dağıtılan yemekleri alabilmek için çok uzun kuyrukların oluştuğunu, erkek kuyruğunun yaklaşık 500 - 600 m, kadın kuyruğunun ise yaklaşık 300 – 400 m uzunlukta olduğunu, hatta yer yer tartışmalar yaşandığını ve kavgaların çıktığını, başta yeme içme olmak üzere temel ihtiyaçların karşılanmasında yetersizlikler olduğunu tespit etmiştir.

Sınır hattında birçok çocuklu ailenin bulunduğu, havanın geceleri soğuması nedeni ile çocukların hastalandığı, kimilerinin soğuktan korunmayı sağlayacak kıyafetinin dahi olmadığı görülmüştür. Devlet yardımları daha çok genel sorunlara odaklandığı için bireysel sorunların görülemediği ve aslında çözümü çok kolay olan bazı mağduriyetlerin bu yüzden giderilemediği fark edilmiştir. Heyetimize refakat eden bir yerel yardım gönüllüsü tarafından hemen orada, ayaküstü tespit edilen kimi ihtiyaçlar ve kurduğu bağlantılar, sivil toplum kuruluşlarının ve yerel yardım gönüllülerinin ne kadar etkili olabildiğini bize göstermiş, sorunlara genel bakışın yetersizliğini daha iyi anlamamızı sağlamıştır. Bireysel ihtiyaçlar açısından birçok mültecinin ihtiyaçları tam olarak karşılanamadığı, mültecilerin banyo vb temizlik ihtiyaçlarına erişimlerinin çok zor olduğu, alanda kurulan portatif tuvaletlerin yetersiz olduğu görülmüştür. Jandarmanın dış güvenliğe odaklanması sebebiyle iç bölgede ciddi güvenlik zafiyetinin olduğu, zaman zaman mülteciler arasında kavga çıktığı, askerlerce alınan tedbirlerin yetersiz olduğu gözlemlenmiştir.

Heyetimiz mültecilerin bulunduğu alandan sınırın Yunanistan tarafına ilerlemiş ve Yunanistan sınır kapısına ulaşmıştır. Sınır kapısına ulaştığında Yunanistan tarafının sınırı zırhlı araçlarla kapattığı, sınırın sıfır noktasına ağır silahlı asker ve polislerin yerleştirildiği, ayrıca yerlerde karşı taraftan atılan birçok biber gazı fişeginin olduğu, halen gaz kokusunun hissedildiği görülmüştür. Aynı gün öğle saatlerinde sınırı koruyan tel örgüleri aşmak isteyen kişilere gerçek mermilerle bulunduğumuz noktada ateş açıldığı, ölüm ve yaralanmanın meydana geldiği bölgede bulunan mültecilerle yapılan görüşmede tarafımıza iletilmiştir.

Heyetimizce bölgede bulunulduğu esnada sınırı geçmek isteyen mültecilerle birebir görüşmeler yapılmış ve kendilerine *“Nereden geldikleri, ne için geldikleri, bundan sonraki planlarının ne olduğu, herhangi bir ihtiyaçlarının olup olmadığı”* gibi değişik sorular yöneltilmiştir.

Heyetimize özellikle Suriyeli ailelerce *“Türkiye’de iş bulamadıkları ve barınma gibi temel ihtiyaçlarını dahi karşılayamadıkları, bu ihtiyaçlarını karşılayabilen bazılarının ise bürokratik zorluklar, kötü muamele vb sebeplerle gitmek istedikleri”* yönünde cevap verilirken, Afganistan ve Pakistan’dan gelen mültecilerin ise Türkiye’yi daha çok geçiş için kullandıkları görülmüş, sorularımıza; *“Ülkelerindeki savaştan / işsizlikten kaçtıkları, Avrupa’ya gitmek istedikleri”* yönünde cevaplar verilmiştir. Bundan sonraki planlarının ne olduğu sorusuna ise kimi aileler *“Burada ölsek dahi sonuna kadar bekleyeceğiz”* cevabı verirken bazı aileler özellikle Yunanistan’ın sert politikası ve işkenceleri nedeniyle *“pişmanlık duydukları ve geri dönmek istedikleri”* yönünde cevaplar vermişlerdir.

İhtiyaçlarına yönelik soruya ise *“yiyecek bulmakta dahi zorlandıkları, sunulan hizmetlerin yeterli olmadığı, ilaçlarını dahi alamadıkları, kıyafetlerinin olmadığı, gece*

uyuyacak bir yerlerinin olmadığı, özellikle çocuklarını koruyamadıkları” şeklinde cevap vermişlerdir.

Heyetimiz, yaptığı gözlem ve incelemeler sonrası bölgeden ayrılacağı sırada Türkiye tarafında da askerlerce barikat kurulduğu ve mültecilerin alandan çıkışlarının engellenmeye çalışıldığını görmüştür. Heyetimizin söz konusu bölgede bulunduğu sürede mültecilerin giriş ve çıkışlarına yönelik herhangi bir kısıtlama olmamasına rağmen o esnada başvuru bu tedbirin amacı sorulduğunda tarafımıza herhangi bir bilgi verilemeyeceği askerlerce iletilmiştir.

Heyetimizin gözlem süresinin kısıtlı olması nedeniyle İpsala sınır kapısına geçilememiş buradaki durum doğrudan gözlemlenememiştir. İpsala sınır kapısı ile ilgili duruma ilişkin söz konusu bölgede faaliyet gösteren yardım kuruluşları ile gönüllülerden ve gazetecilerden bilgi alınmıştır. Bu amaçla görüşülen ve yaşananlara birebir tanık olan kişiler oradaki durumun da benzer olduğunu beyan etmişlerdir. Mültecilerin sınır kapılarına geldiği ilk andan itibaren bölgede yardım faaliyeti yürüten İHH Edirne Temsilcileri ise *“İpsala sınır kapısında Yunanistan kaynaklı çok daha vahim ihlallerin yaşandığı, özellikle ilk gün doğrudan mülteciler üzerine çok yoğun ateş açıldığı”* bilgisini iletilmişlerdir.

Mülteci Profilleri

Heyetimizin sınır bölgesinde bulunduğu süre boyunca gerek sınır kapıları gerekse de Türkiye-Yunanistan sınır hattı boyunca dağılmış vaziyette bulunan mülteci profilleri incelendiğinde mültecilerin %25-30'unun Suriyeli ailelerden oluştuğu, ikinci yoğunluklu grubu ise Afganistan ve Pakistan'dan gelen ailelerin oluşturduğu, bunlara ek olarak İranlı, Iraklı, Kuzey Afrikalı, Özbek ve Türkmen grupların bulunduğu gözlemlenmiştir. Yoğunluğu oluşturan bu grupların yanında çok sayıda değişik ırk ve milliyetten mültecilerin de olduğu görülmüştür.

Sınır bölgesinde bulunan mültecilerden özellikle Suriyeli ve Özbek kökenli mültecilerin aileleri ile birlikte hareket ettikleri, eş ve çocuklarının yanında olduğu, Afganistan ve Pakistan kökenli mültecilerin farklı yaşlarda ve çoğunlukla erkek, İran ve Irak kökenli mültecilerin ise daha çok bireysel hareket eden genç insanlardan oluştuğu gözlemlenmiştir.

Aileleriyle sınırda bulunanların, Türkiye'deki yaşam koşulları itibari ile aradığını bulamayan, iş ve barınma ihtiyaçlarını sağlayamayan ve bu yüzden Avrupa'ya geçmek isteyen mülteciler olduğu; Afgan ve Pakistan kökenli mültecilerin ülkelerindeki savaş ve iç karışıklıktan kaçtıkları ve iş umuduyla Avrupa'ya yöneldikleri; çoğunluğu gençlerden oluşan azımsanmayacak bir kesimin ise yaşam tarzına duydukları özlem sebebiyle Avrupa'yı tercih ettikleri görülmüştür.

Türkiye'nin Mülteci Hareketindeki Rolü

Hükümetin Geri Kabul Anlaşması'nı askıya aldığından bu yana oluşan mülteci hareketindeki rolüne bakıldığında **kolaylaştırıcı** ve **teşvik edici** bir rol üstlendiğini söylemek mümkündür. Zira dernek merkezimizin de bulunduğu ve İstanbul İli'nde mültecilerin yoğunlukla yaşadığı Aksaray/Fatih bölgesinde ilk günden bu yana ciddi bir yoğunlaşma oluşmuş ve buradan belirli ücret karşılığında sınır hattına toplu taşıma araçları ile mülteci taşıma faaliyetleri başlamıştır. Hatta kimi belediyelerin ücretsiz ulaşım sağladığı bilgisi medyaya yansımıştır. Kanunen suç olmasına ve geçmişte bu hususta ciddi denetimler yapılmasına rağmen alınan karar sonrası göçmen kaçakçıları ve ticari amaçla bu işi yapan kişilerin faaliyetlerine de herhangi bir kısıtlama getirilmemektedir.

Heyetimizin sınır hattına doğru yaptığı yolculukta Edirne'ye yaklaşıldığında ana yollarda ve otobanda kontrol noktalarının oluşturulduğu, durdurulan araçlarda mülteci olması durumunda geçişin kolay olduğu belirli noktalara yönlendirmelerin yapıldığı, tüm bu faaliyetlerin şehir merkezleri dahil hemen her noktada devam ettiği görülmüştür. Yapılan bu kontrollerin sebebi sorulduğunda *“Düzensiz hareketin önlenmesi amacıyla bu uygulamanın yapıldığı”* tarafımıza iletilmiştir. İçişleri Bakanının yaptığı açıklamada da *“mültecilerin deniz geçişlerine halen müsaade edilmediği, geçmek isteyenlerin kara sınırlarına yönlendirildiği, zira deniz geçişlerinde can kayıplarının fazla olduğu, açık denizlerin müdahaleye açık olduğu, insani gerekçelerle bunun istenmediği”*² açıklanmıştır. Yapılan bu kontrol ve yönlendirmeler, İçişleri Bakanı tarafından yapılan açıklama ile birlikte değerlendirildiğinde Türkiye'nin mülteci hareketlerini kontrol altında tutmak istediği sonucuna varmak mümkündür.

² 04/03/2020 tarihli Cnntürk Tarafsız Bölge Programı

Tarafımızca sınır hattı boyunca yapılan inceleme ve gözlemlerde Türk yetkili makamlarının geçişler hususunda doğrudan bir inisiyatif almadığı, sınır hattı boyunca geçmek isteyen mültecilerin can güvenliğinin sağlanması hususunda bir takım tedbirler aldığı, özellikle Yunanistan tarafından geri itilen mültecilere yönelik yardım faaliyetleri yürüttüğü görülmüştür.

Heyetimizce yapılan gözlem ve incelemelerde daha önceden askeri yasak bölge kapsamında bulunan ve köylere girişlerin dahi özel izne tabi olduğu alanlarda denetim görevinin askıya alındığı, sınır hattına girişlerin engellenmediği görülmüştür. Sınır köylerinde yaşayan yerel halk ile yapılan görüşmelerde de *“Daha önceden tüm sınır güvenliğinin Türk askerince sağlandığı, bu günlerde Türk yetkililerin herhangi bir müdahalede bulunmadığı, şu anda da Yunan askerinin engel olmaya çalıştığı”* tarafımıza iletilmiştir. Gerek köylüler ile yapılan görüşmelerde tarafımıza iletilen bilgiler gerekse de yapılan gözlemler sonucu Türkiye'nin daha önceden yaptığı engelleme faaliyetinden vazgeçerek geçmek isteyenlere mani olmadığı görülmüştür.

Gözlemlenen Geçiş Hareketleri

Heyetimizin bölgede yer aldığı iki gün boyunca doğrudan gözlemlerine ve bölgede yaşayan yerel halk ve yardım gönüllülerinden aldığı bilgilere göre, Avrupa ülkelerine geçiş kolaylığı nedeniyle mültecilerin daha çok Yunanistan kara sınırından Avrupa'ya geçmeye çalıştığı, Bulgaristan üzerinden geçmek istemedikleri tespit edilmiştir. Ancak Yunanistan asker ve polislerinin kötü muamelesi nedeniyle son günlerde çok küçük grupların Bulgaristan sınır hattını kullandığı tespit edilmiştir.

Mülteci göç hareketinin başladığı ilk andan itibaren Yunanistan İpsala ve Pazarkule sınır kapılarını geçişlere kapatarak sert tedbirler almıştır. Yasal geçiş imkanı

tanıyan kapıların kapatılması nedeniyle şu ana kadar bu kapılardan Yunanistan tarafına geçiş mümkün olmamıştır.

Yunanistan tarafının aldığı tedbirler ve geçişi engelleyici tutumu nedeniyle şu ana kadar gerçekleşen geçişlerin tümü Meriç Nehri boyunca uzanan kara sınır hattından yapılan geçişlerden oluşmaktadır. Bu geçişlerin bir kısmının daha önceden bölgede faaliyet gösteren göçmen kaçakçıları tarafından sağlandığı, bu kişilerin Suriyelilerden kişi başı 1.750 USD, Afgan ve Pakistanlılardan ise 4.000-5.000 USD olarak güvenli geçiş imkanı sağladığı yerel halk ve sahada faaliyet gösteren yardım gönüllülerince tarafımıza iletilmiştir. Bu tür geçişlerde kaçakçıların Yunan tarafında da adamları bulunmakta ve gelenleri orada karşıladıkları için nispeten “garantili” bir geçiş imkanı ortaya çıkmaktadır.

Bu tür geçişler dışında kalan ve asıl yoğunluklu geçişler ise mültecilerin kendi imkanları ile kalabalık gruplar halinde Yunanistan tarafına geçişlerinden oluşmaktadır. Heyetimizin sınır hattına ulaştığı sırada bölgede görev yapan yardım gönüllülerinden alınan bilgide *“mültecilerin gruplar halinde sınır hattında toplandığı, Yunanistan askeri makamlarının tedbir almadığı bölgeleri tespit ederek gece geç saatlerde botlarla karşıya geçtikleri, bu yöntemle ve sürekli yer değiştirmek suretiyle her gece başka bir alandan karşıya geçmeye çalıştıkları, o geceki toplanmalardan birinin ise bir sınır köyü olan Doyran’da gerçekleştiği”* bilgisi verilmiştir.

Heyetimiz geçişleri yerinde gözlemek amacıyla söz konusu köye gitmek istemiş ancak herhangi bir ses, ışık vb olması durumunda Yunanistan tarafının geçişi fark ettiği ve mültecilere ateş açtığı, bu durumun hem heyetimiz hem de geçiş yapmak isteyen mülteciler açısından hayati risk teşkil edeceği ifade edilince bu fikirden vazgeçilmiştir.

Mültecilerin durumunu yerinde gözlemek amacıyla ertesi gün sabah Doıran Köyü'ne varıldığında orada sadece 10-15 aileden oluşan küçük bir grubun kaldığı, bunların köylülerin sağladığı imkânlarla çadır ve brandalarda geceyi geçirdikleri görülmüştür. Mültecilere ve köylülere sorulduğunda, köyde bulunan 450-500 civarında mültecinin gece yer değiştirerek Meriç üzerinden karşıya geçtiği öğrenilmiştir. Kalan ailelerin, farklı gerekçelerle geçiş esnasında orada bulunamayan kimseler olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca gündüz tedbir alan Yunan askerinin, yer değiştirme sebebiyle açığa düştüğü ve nereden geçtiklerini bilemedikleri mültecileri korkutmak amacıyla yarım saat boyunca aralıklarla havaya ateş açtıkları tarafımıza iletilmiştir. Geçenler içerisinde yakalanan az sayıdaki mültecinin darp ve işkence edilerek tekrar nehre atıldığı, bunun üzerine gece 03:00 civarında jandarmanın geldiği ve darp edilenlere yardım ettiği söylenmiştir. Ayrıca köylülerin mültecilere *“yer ve yiyecek temin ettikleri, bu amaçla cami ve spor salonunu açtıkları”* öğrenilmiştir.

Heyetimizde sınır hattında yapılan incelemelerde yer yer gruplar halinde mültecilerin sınır hattı boyunca geçiş için geceyi bekledikleri, tespit edilmiştir.

İnsani Yardımlar

Heyetimizin sınır bölgesine intikalinden itibaren Türkiye’de faaliyet gösteren bazı etkili yardım kuruluşlarının AFAD çatısı altında toplandığı gözlemlenmiştir. Başta AFAD olmak üzere Göç İdaresi ve tüm resmi makamların görevlilerinin sınır kapılarında mültecilerin ihtiyaçlarının karşılanmasına dönük faaliyetler yürüttükleri, Pazarkule sınır kapısında çok sayıda ambulans ve sağlık görevlisinin bulunduğu görülmüştür. Pazarkule sınır kapısında Yunanistan tarafından açılan ateş ve atılan gaz bombaları nedeniyle yaralanan mültecilerin ambulanslarla devlet hastanelerine taşındıkları tespit edilmiştir.

Sınır köylülerinin geçiş amacıyla köylerine gelen mültecilere evlerini, okul ve düğün salonlarını açtıkları, yiyecek ve içecek temin ettikleri, hatta Yunanistan tarafından nehre atılan mültecilerle kıyafetlerini dahi paylaştıkları görülmüştür. Aynı zamanda birçok insani yardım gönüllüsünün şahsi imkânları ile sınır hattı boyunca dağınık vaziyette bulunan mültecilere yardımlar ulaştırdıkları tespit edilmiştir.

Tüm bu çaba ve gayretlere rağmen insani yardım hususunda ciddi eksikliklerin olduğu gözlenmiştir. Valiliğin sınır kapılarındaki tüm yardım faaliyetlerinin AFAD üzerinden yapılması yönündeki kararı gönüllü yardım kuruluşlarının sınır bölgesine girişine engel teşkil etmektedir. Bu durum, sınır kapılarındaki mültecilere yeterli insani yardımın yapılmasını ciddi şekilde zorlaştırdığı gibi mülteciler ile birebir görüşülerek özel ihtiyaçlarının karşılanmasına da mani olmaktadır. Heyetimizin sınır kapısında bulunduğu zaman diliminde görüşülen mülteciler *“çadır ve battaniyelerinin olmadığını, yemek için sadece sandviç dağıtıldığını, çoğu zaman uzun kuyruklar nedeniyle bunları dahi alamadıklarını, aralarında hamile kadınlar olduğunu, çocuklarının ve kendilerinin ilaç vb ihtiyaçlarını gideremediklerini”* beyan etmişlerdir.

Heyetimizin bölgede olduğu esnada Edirne Valiliğinin almış olduğu bu karar nedeniyle birçok yardım gönüllüsünün alana alınmadığı ve yardımların geri çevrildiği görülmüştür. Heyetimizle birlikte sınıra gelen bir grup yardım gönüllüsünce kadınların özel ihtiyaçlarına yönelik getirilen malzemeler ve ilaçlar alana alınmamış, bu kişilere yardımlarını Edirne Merkez’de bulunan AFAD deposuna götürebilecekleri söylenmiştir.

Sınır kapıları dışında bulunan mülteciler açısından ise başkaca sorunlar göze çarpmaktadır. Öncelikle bu kişilerin tüm sınır hattı boyunca dağınık vaziyette olmaları ve sürekli yer değiştirmeleri bu kişilere ulaşım imkânlarını kısıtlamaktadır. Ayrıca sürekli yer değiştirme hareketi bu kişilerin hayatlarını idame etmeleri için hayati öneme haiz çadır ve battaniye gibi kendilerine yük teşkil ettiğini düşündükleri eşyaları taşımalarına da mani olmaktadır.

Ayrıca gönüllüler tarafından daha çok yiyecek içecek yardımlarının yapıldığı, özel bir takım ihtiyaçların karşılanamadığı görülmüştür. Bu eksikliğin giderilmesi için yardım götürülmeden önce mültecilerle görüşülerek ihtiyaçlarının tespit edilip yardımların buna göre yapılmasının uygun olacağı değerlendirilmiştir. Özellikle Yunanistan tarafına geçtikten sonra Türkiye'ye geri itilen mültecilerin para ve değerli tüm eşyalarına el konulduğu da düşünüldüğünde bu tür bir yardım faaliyetinin önemi bir kat daha artmaktadır.

Geri Dönüşe Dair Sorunlar

Heyetimizin bölgede bulunduğu süre boyunca görüşülen bazı mülteciler ne pahasına olursa olsun geri dönmeyeceklerini, Avrupa'nın kendilerini almak zorunda olduğunu ve sonuna kadar bekleyeceklerini beyan etmişlerdir. Bir kısım mülteciler ise geçiş umuduyla sınıra geldiklerini, Yunanistan'ın katı tutumu, işkence ve kötü muameleleri nedeniyle geri dönmek istediklerini, ancak dönüş imkanı bulamadıklarını söylemişlerdir.

Bazı mülteciler *"Türk yetkililerinin geri dönüşe müsaade etmedikleri"* yönünde beyanda bulunmuştur. Heyetimiz tarafından yapılan gözlem ise bu beyanı teyit etmemektedir. Pazarkule sınır kapısından çıkışın engellendiği bir gece haricinde, mültecilerin alana girip çıkabildiği gözlenmiş, durumun böyle olduğu yerel yardım gönüllülerince de doğrulanmıştır. Öte taraftan bir "yasak" olmasa da, gönderirken sağlanan kolaylığın, dönüş için sağlanmadığı gözlerden kaçmamaktadır. Geri dönüş için tek imkanın bölgede bulunan ve ticari amaç güden kişiler olduğu, bunun dışında her hangi bir yolun bulunmadığı görülmüştür.

Geri dönüşlerde ayrıca bir takım insani ve psikolojik sebepler yanında maddi gerekçe ve zorlukların da olduğu gözlemlenmiştir. Görüşülen bazı mülteciler geri dönüş için maddi olanaklarının olmadığını beyan etmiş, özellikle sınırı geçen bazı mülteciler Yunanistan tarafından para ve kıymetli eşyalarının, kimlik ve pasaportlarının alındığını söyleyerek geri dönemediklerini bildirmişlerdir. Birçok mülteci için geri dönüşün ciddi maddi zorluklar oluşturduğu görülmektedir. Ayrıca bazı mülteciler *"Avrupa'ya geçiş ümidiyle Türkiye'de buldukları evlerini terk ettiklerini, işlerinden ayrıldıklarını, bu durumda geri dönemeyeceklerini"* ifade etmişlerdir.

Tespit Edilen Hak İhlalleri

Heyetimizin sınır bölgesinde bulunduğu sürede gerek yapılan gözlemlerde gerekse de mülteciler ve bölgede bulunan gönüllülerden alınan bilgilerde, “teşvik edici” tutumu sebebiyle Türkiye’nin omuzuna binen bazı sorumluluklar gözlemlenmiştir. Sınırda yığılma sonucu ortaya çıkan mağduriyette “teşvik edenin” payı göz ardı edilemez. Yığılma noktalarında alınan tedbir ve uygulamalardaki bütün yetersizlikler Türkiye’nin hanesine yazılacak bir olumsuzluk olarak görülmelidir. Sınır kapılarına gidişlerdeki kolaylaştırıcı ve teşvik edici rolü dolayısıyla bu kişilerin ulaştıkları bölgelerdeki yaşam haklarını korumak ve insani yaşam standartlarını sağlamak İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi gereği Türkiye’nin görevidir.

Sınır kapılarında tüm yardım faaliyetlerinin AFAD tarafından organize edilmesi ve başkaca sivil toplum kuruluşu ve gönüllüsünün geçişine müsaade edilmemesi, mültecilerin en temel insani ihtiyacı olan barınma ve yiyecek ihtiyaçlarının yeterince karşılanmasına engel olmaktadır. Ayrıca binlerce insanın küçük bir alanda toplanması, başta temizlik olmak üzere tuvalet vb ihtiyaçlarının sağlıklı olmayan şekilde giderilmesine, bulaşıcı hastalıkların oluşmasına sebebiyet vermektedir.

Söz konusu alanda gerekli güvenlik tedbirlerinin alınmaması başta can ve mal güvenliğini tehlikeye atmaktadır. Özellikle mültecilerin özel alanlarının olmaması, koşullar itibari ile binlerce insanın küçücük bir alanda toplanması bu riski bir kat daha artırmaktadır. Bu riski teyit eder şekilde heyetimizin alanda bulunduğu esnada yemek sırası nedeni ile kavga çıktığı ve bir bıçaklanma vakiasının yaşandığı tarafımıza iletilmiştir.

Ayrıca doğrudan bir sorumluluğu olmasa da geçişler esnasında yaşanan can kayıpları ve geçenlere uygulanan insanlık dışı muameleye rağmen göçmenlerin geçişleri hususunda herhangi bir tedbir ve güvenliğin alınmaması hak ihlaline sebebiyet veren bir durumdur.

Özellikle bazı göçmen kaçakçılarının mültecileri yurt dışına götürmek vaadiyle kandırarak para ve değerli eşyalarını aldıkları, mültecilere şiddet uyguladıkları ve yol güzergâhlarında terk ettikleri tarafımıza iletilmiştir. Devletin bu kişilere dönük denetimleri son dönemde aksatması bu kişiler kaynaklı hak ihlallerinin oluşmasına da ayrıca sebebiyet vermektedir.

Yunanistan'ın Cenevre Sözleşmesi gereği mülteci statüsünde olan ve ülkesine gelmek isteyen yabancılara sınır kapılarını kapattığı ve sığınma başvurularını almayarak Sözleşme ile üstlendiği yükümlülüklerine açıkça aykırı davrandığı görülmüştür. Sözleşme gereği yasal sınır kapılarından giriş yapmasa dahi herhangi bir yolla ülke topraklarına gelen mültecilerin sığınma başvurularını kabul etmek zorundadır.

Yunanistan'ın sınır kapılarını kapattığı gibi Türkiye topraklarından yasa dışı yolla ülke topraklarına giren mültecileri kabul etmeyerek Türkiye tarafına geri ettiği tespit edilmiştir. Geri itme (push back) uluslararası hukuk bağlamında açıkça suç teşkil etmektedir ve açık bir insan hakkı ihlalidir.

Evrensel İnsan Hakları Bildirgesi ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi gereği her kim olursa olsun yaşam hakkı, insanca muameleye tutulma hakkı, işkence ve kötü muameleye tabi tutulmama hakkı temel insani bir haktır. Heyetimizce yapılan inceleme ve gözlemlerde sınır kapılarında mültecilerin üzerine gerçek mermilerle ateş açıldığı, uluslararası hukuk kuralları yasaklamasına rağmen mültecilerin doğrudan yüzleri hedef alınmak suretiyle gaz bombalarının atıldığı, bu durumdan özellikle çocuk, yaşlı ve hamile bayanların ciddi şekilde etkilendiği gözlemlenmiştir.

Sınır hattı boyunca yapılan inceleme ve gözlemlerde botlarla Yunanistan'a geçmeye çalışan mültecilere doğrudan ateş açıldığı, botlarının batırılmak suretiyle bu kişilerin ölümüne terk edildiği, kendi ülke topraklarında yakaladıkları mültecilerin para, kıymetli eşya ve tüm belgelerine el konularak ve işkence edilerek Türkiye tarafına geri gönderildiği tespit edilmiştir. Heyetimizin bölgede bulunduğu aşamada da sınır boyunca sürekli silah sesleri duyulmuş, sınır hattı boyunca ilerlenen zaman diliminde Türk askeri yetkililerince "sınır hattında taciz atışlarının yapıldığı, can güvenliğimizin olmadığı" söylenerek bir noktadan sonrasına ilerlememiz engellenmiştir.

Heyetimizin Pazarkule sınır kapısında bulunduğu sırada Edirne sınır köylerinden Elçili Köyü'nde karşıya geçmek isteyen bir grup mültecinin yakalanıp Yunan askerlerince geri itildiği bilgisinin bölgede faaliyet gösteren yardım gönüllülerince tarafımıza iletilmesi üzerine derhal köye hareket edilmiş, köye varıldığında söz konusu mültecilerin *"gece geçişleri esnasında yakalandıkları, bu kişilerin dövülerek çıplak vaziyette nehre atıldığı, nehirde bulunan mültecilerin köylüler ve jandarma tarafından kurtarıldığı, geceyi köylülerin verdiği kıyafetlerle köyde geçirdikleri, biz gelmeden önce köyü terk ettikleri"* bilgisi hem köylüler hem de jandarma personelince tarafımıza iletilmiştir.

Heyetimizce görüşülen bazı mülteciler birkaç kez geçmeyi denedikleri sırada *"Yunanistan askerlerince yakalandıkları, içlerinden bazılarının el ve ayak parmaklarının jiletle kesilerek işkence edildiğini, dövüldükten sonra geri gönderildiklerini"* tarafımıza iletilmişlerdir. Yapılan görüşmelerde Yunanistan tarafının caydırıcılık sağlamak amacıyla yakaladıkları mültecilere çok ağır işkenceler yaptığı ve tekrar Türkiye tarafına gönderildiği, buna benzer olayların geçmişte ve son günlerde hemen her gün yaşandığı bilgisi aktarılmıştır.

Yunanistan asker ve yetkili makamlarınca yapılan bu eylemler Cenevre Sözleşmesi'ne aykırılık teşkil ettiği gibi işkence ve kötü muamele İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin kesin bir dille yasakladığı insanlığa karşı işlenmiş suçlardandır. Mültecilerin kıyafetlerinin çıkarılarak geri gönderilmesi insan onurunu zedeleyen kabulü mümkün olmayan tüm uluslararası metinlerin yasakladığı bir eylemdir.

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Heyetimizce sınır bölgesinde yapılan inceleme ve değerlendirmeler sonucu başta yaşam hakkı ihlali olmak üzere ağır insan hakları ihlallerinin yaşandığı tespit edilmiştir. Tüm dünyanın gözleri önünde yaşanan insanlık dramı karşısında başta Birleşmiş Milletler olmak üzere uluslararası kuruluşların sessiz kaldığı, adeta yaşananlara kulak tıkadığı görülmektedir.

Avrupa Birliği ve Yunanistan Devleti'nin Cenevre Sözleşmesi ile üstlendiği yükümlülüklerine açıkça aykırı davranarak sınırına gelen mültecileri ülkesine kabul etmediği gibi geçişlerini engellemeye dönük tedbirler aldığı görülmüştür.

Yunanistan tarafından yapılan açıklamalarda silahlı unsurlara geçişleri engellemek amacıyla öldürme dahil her türlü yetkinin verildiği görülmektedir. Avrupa Birliği'nin Yunanistan'ın bu tutumuna mani olmak bir yana askeri ve maddi destek sağlayarak yanında yer aldığı işlenen insanlık suçlarına ortak olduğu ortadadır.

Yunanistan, Cenevre Sözleşmesinden kaynaklanan yükümlülüklerini ihlal etmek bir yana uyguladığı insanlık dışı muamelelerle insanlığın ortak birikimi olan ve temel insan hakları metinlerince ve tüm kutsal kitaplarca kesin bir dille yasaklanan insanlık suçları işlemektedir. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 3. maddesine göre "Yaşamak, özgürlük ve kişi güvenliği herkesin hakkıdır." Beyannamenin 5. maddesine göre ise "Hiç kimseye işkence yapılamaz, zalimce, insanlık dışı veya onur kırıcı davranışlarda bulunulamaz ve ceza verilemez." Yine Beyannamenin 14. maddesine göre "Herkesin zulüm altında başka ülkelere sığınma ve sığınma olanaklarından yararlanma hakkı vardır." Özelde Yunanistan Devletini, genelde ise her türlü açıklaması ile bu eylemlere destek olan Avrupa Birliği ülkelerini uluslararası sözleşmeler ile üstlendikleri taahhütlerine uymaya davet ediyoruz.

Avrupa Birliği ve Yunanistan'ın bu insanlık dışı tutumundan bir an önce vazgeçerek yaşanan insanlık dramının çözüm için uluslararası hukuktan doğan yükümlülüklerinin

gereğini yapması kaçınılmazdır. Aksi bir durum zaten yaşanmakta olan trajedilerin katlanmasına sebebiyet verecektir.

Türkiye'nin yaşanmakta olan insani trajedinin daha fazla derinleşmemesi adına öncelikle aldığı güvenlik tedbirlerin derhal gözden geçirerek özellikle tampon bölge olarak tabir edilen sınır hattına sivil yardım kuruluşlarının ve gönüllülerin geçişine müsaade etmesi gerekmektedir. Heyetimizce bölgede yapılan inceleme ve gözlemlerde bu durumun ciddi mağduriyetlere sebebiyet verdiği, zaten zor koşullarda hayata tutunma mücadelesi veren mültecilerin yaşam koşullarını yaşanamaz derecede zorlaştırdığı, zorunlu olarak almaları gereken ilaçların dahi alınamadığı, bu tedbirden vazgeçilmediği takdirde ölümler dâhil ciddi hak ihlallerinin yaşanacağı görülmüştür. Tüm bunların yanında söz konusu uygulama yardım faaliyetlerinin dahi devletin tekeline alınması sonucunu doğurmakta olup yardım faaliyetlerinin özünde var olan gönüllülük ilkesine zarar vermektedir.

Ayrıca sınır bölgesinden geriye dönmek isteyen mültecilerin geri dönüşlerini kolaylaştırıcı imkânları sağlaması, bu hususta gerekli tedbirleri alması gerektiğinde sivil toplum kuruluşları ile bu hususta işbirliği yapması şu aşamada gerekli bir zorunluluktur.

Türkiye'nin mültecilerin zor durumundan ve Avrupa'ya geçiş ümidinden istifade etmek suretiyle bu kişileri mağdur eden ve suç işleyen kişilere karşı gerekli tedbirleri alarak suça karışan kişileri cezalandırması gerekmektedir.

Tespit edilmesi gereken önemli bir husus da sivil insani yardımların AFAD çatısı altında toplanmasıyla ortaya çıkan sakıncadır. Önceliği ideoloji olan bazı yardım kuruluşlarının yardım meselesini bir propagandaya ve rekabete dönüştürdüklerine zaman zaman şahit olunmaktadır. Ancak bunu engellemenin yolu, bütün yardım faaliyetlerinin devletleştirilmesi olmamalıdır. Devlet doğası gereği genel sorunlara, sivil toplum ise doğası itibarıyla doğrudan insana odaklanır. Devletin ağırlık kazandığı yerde bireysel sorunlar, sivil toplumun ağırlık kazandığı yerde ise genel sorunlar iskanabilir. Bu yüzden bu tür kriz anlarında sivil toplum dışlanmamalı, devlet ile sivil toplumun uyumlu çalışabileceği bir model geliştirilmelidir. Getirilen yardımların AFAD'a verilmesi ve AFAD tarafından dağıtımının yapılması bu dengeyi sağlayan bir uygulama değildir. Sahada yapılan gözlemler yardım malzemelerinin yetersizliğinden ziyade, dağıtım sıkıntılarına ve kişisel ihtiyaçların karşılanmasındaki sıkıntılara işaret etmektedir. Oysa bu problem, sivil yardım kuruluşu elemanlarının AFAD tarafından akredite edilmesiyle belli ölçüde çözüme kavuşturulabilir.

Bir toplumun güç ve sıhhatinin, sivil toplumun güç ve duyarlılığına bağlı olduğu unutulmamalı, sivil duyarlılığı yok edecek tutumlar yerine daha da teşvik edecek yollar

benimsenmelidir. Her şeyin devlet eliyle düzenlenmesi yönünde alınan tedbirlerin sivil iradeyi ve motivasyonu yok edeceği açıktır.

MAZLUMDER İstanbul Şubesi olarak tüm insanlığın gözleri önünde yaşanan bu insanlık dramını yerinde görüp gözlemlemek hak ihlallerini tespit etmek, insani ve vicdani sorumluluğumuzu yerine getirmek üzere hazırladığımız raporumuzu kamuoyunun takdirine sunarız.